

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

Богущ А. М.	— дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
Бабчук О. Г.	— кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
Кавиліна Г. К.	— кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
Булгакова О.Ю.	— доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
Левицька М.І.	— методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника — О.І. Кисельова.

<i>Новікова Н. В.</i> Психологічна характеристика міжособистісних стосунків дітей дошкільного віку.....	86
<i>Сторож В. В., Набухотна Н. М.</i> Педагогічні умови для розвитку навичок подолання агресивних проявів у дітей старшого дошкільного віку.....	92
<i>Плачкова К. М.</i> Розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....	97
<i>Шевченко С. О.</i> Інтелектуальна готовність дитини до школи.....	105

Розділ II. Інноваційні методи та технології у просторі дошкільної освіти

<i>Булгакова О. Ю., Алексеенко В. В.</i> Ігрова технологія як сучасний засіб розумового виховання дошкільників.....	111
<i>Булгакова О. Ю., Балаклеїцев О. О.</i> Наукові уявлення про розвиток творчих здібностей дітей у психолого-педагогічній літературі.....	115
<i>Булгакова О. Ю., Бойчук О. С.</i> Концепція емоційної сфери: теоретичний аналіз різних авторських підходів.....	122
<i>Булгакова О. Ю., Львов В. Ю.</i> Роль казкотерапії в розвитку емоційної сфери дошкільників: науково-практичний аспект.....	127
<i>Валлер К. М.</i> Освітньо-виховний потенціал природи у розвитку дітей від 2-4 років (на прикладі швейцарського лісового дитячого садка КлеверКідз).....	133
<i>Ковиліна В. Г., Довбиш М.-Н. О.</i> Інноваційні методи як засіб естетичного розвитку в закладах дошкільної освіти.....	143
<i>Кримова Н. О., Салагор О. С.</i> Педагогічні умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.....	149
<i>Найда Р. Г., Димитрова К. І.</i> Впровадження педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського у сучасну дошкільну освіту: перспективи та виклики.....	155

України від 12.01.2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 13.09.2024).

2. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Тернопіль: Богдан, 2006. 112 с.

3. Кононко О. Л. Дитяча агресія: специфіка, причини виникнення, виховання вміння її долати. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 3. С. 80–86.

4. Рептух Н. О. Корекція та профілактика становища дитини в сім'ї як спосіб зниження її агресивності. Практична психологія та соціальна робота. 2018. № 8. С. 37–46.

5. Теорії агресії й наслідування. URL: <https://studfile.net/preview/2425187/page:7/> (дата звернення 16.09.2024).

6. Червонна Т. Діагностика і корекція агресивності у дітей. Київ: Редакції загально педагогічних газет, 2014. 128 с.

РОЗВИТОК АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

Магістрантка К. М. Плачкова

Розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку є ключовим аспектом їхнього психічного розвитку, соціалізації та успішності в подальшому житті. В умовах сучасного освітнього середовища, яке орієнтоване на індивідуалізацію навчального процесу, це питання набирає особливої актуальності. Система дошкільної освіти (ЗДО) в Україні, відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (БКДО), повинна забезпечувати всебічний розвиток дитини, зокрема формування адекватної самооцінки, що є основою для її здорового психічного розвитку та соціальної адаптації.

Метою даної статті є дослідження процесу розвитку

адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти, вивчення впливу різних педагогічних стратегій на формування самооцінки та розробка рекомендацій для вдосконалення педагогічної практики в цьому напрямку.

Завданнями дослідження були:

1. Схарактеризувати як вивчається проблема самооцінки та які особливості її розвитку в дошкільному віці виявлені у психолого-педагогічних дослідженнях; визначити сутність поняття «самосвідомість», «самопізнання». Проблема самооцінки та її розвитку в дошкільному віці є важливим аспектом психолого-педагогічних досліджень. Психологи і педагоги визначають, що самооцінка – це оцінка дитиною власних здібностей і якостей, яка безпосередньо впливає на її поведінку та ставлення до навколишнього світу. Особливості розвитку самооцінки в дошкільному віці включають поступовий процес самосвідомості, який проявляється через усвідомлення себе як окремої особистості. Діти на цьому етапі активно досліджують свої можливості, отримують зворотний зв'язок від дорослих і однолітків, що впливає на формування їхнього уявлення про власну цінність. Сутність поняття «самосвідомість» полягає в здатності дитини усвідомлювати свою ідентичність, а також відчувати своє місце в соціальному середовищі. Це важлива складова формування адекватної самооцінки, оскільки самосвідомість дозволяє дитині зрозуміти, хто вона є, які у неї є сильні і слабкі сторони, і як вона може впливати на своє оточення. «Самопізнання» ж означає процес, за допомогою якого дитина отримує знання про власні можливості, інтереси та потреби, що також суттєво впливає на формування її самооцінки. [7], [10].

2. Розглянути, як ЗДО впливає на розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку.

Заклади дошкільної освіти (ЗДО) відіграють значну роль у розвитку адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку. В умовах ЗДО дитина має можливість взає-

модіяти з однолітками та дорослими, що забезпечує їй різноманітний досвід для оцінки себе. Педагогічні стратегії, які використовуються в ЗДО, можуть як позитивно, так і негативно впливати на формування самооцінки, залежно від того, наскільки вони враховують індивідуальні особливості дітей та забезпечують підтримку їхнього розвитку [3].

3. Визначити критерії, показники та складові адекватної самооцінки дітей старшого дошкільного віку, а також визначити рівні її розвитку.

Критерії, показники та складові адекватної самооцінки дітей старшого дошкільного віку включають рівень самосприйняття, впевненості у своїх силах, а також здатність до самоаналізу. Визначені рівні розвитку самооцінки, варіюватися від низького, коли дитина має негативне уявлення про себе, до високого, коли дитина відзначає свої досягнення та має позитивний образ власної особистості.

4. Оцінити результативність розроблених методик і завдань, спрямованих на розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Оцінка результативності розроблених методики і завдань, спрямованих на розвиток адекватної самооцінки, є важливим етапом у вдосконаленні педагогічної практики. Методи, які використовуються в ЗДО, спрямовані на підтримку позитивного самовідчуття у дітей, забезпечення їхнього успіху та надання конструктивного зворотного зв'язку. Результати таких методик можуть включати покращення рівня самосприйняття дітей, підвищення їхньої впевненості у власних силах та успішності в соціальних взаємодіях.

Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО) визначає основні вимоги та норми, що повинні враховуватися в процесі навчання і виховання дітей в умовах ЗДО. Основна увага в БКДО приділяється всебічному розвитку особистості дитини, зокрема її соціально-психологічному розвитку, що включає формування адекватної самооцінки. Адекватна самооцінка – це важливий аспект, що визначає рівень самосприйняття ди-

тини, її ставлення до себе та до інших, а також її готовність до соціальної взаємодії [1].

Ерік Еріксон, відомий своєю теорією психосоціального розвитку, вважає, що формування самооцінки є ключовим етапом у розвитку особистості дитини. В старшому дошкільному віці, за його теорією, діти проходять стадію, коли важливо створити позитивний образ власної особистості. Еріксон акцентує на тому, що адекватна самооцінка є наслідком успішної соціальної взаємодії і підтвердження дитиною своїх здібностей через досягнення і визнання з боку значущих дорослих.

Жан Піаже розглядає самооцінку як етап когнітивного розвитку дитини. На його думку, самооцінка формується в процесі взаємодії з оточенням і залежить від рівня когнітивного розвитку дитини. Піаже стверджує, що для розвитку адекватної самооцінки важливо забезпечити дітям можливість для розв'язання проблем і самостійного пізнання світу, що сприяє формуванню впевненості в своїх силах і здібностях.

Джон Боулбі, підкреслює важливість емоційних зв'язків між дитиною і її батьками (опікунами) для формування самооцінки. Він вважає, що безпечна емоційна прив'язаність є основою для формування адекватної самооцінки. Діти, які відчують підтримку і турботу з боку значущих дорослих, мають більше шансів на формування позитивного образу власної особистості.

Селман Роберт акцентує на розвитку соціальної пізнавальної компетенції як важливого чинника формування самооцінки. Він вважає, що діти старшого дошкільного віку проходять етап розвитку соціального розуміння, що включає розуміння соціальних ролей і норм. Це, в свою чергу, впливає на їхню самооцінку, оскільки діти оцінюють себе через призму соціальних очікувань та взаємодій.

Мартін Селігман, засновник позитивної психології, вважає, що адекватна самооцінка є результатом позитивного підходу до себе і своїх можливостей. Він наголошує на важ-

ливості формування у дітей віри в свої сили та можливості через позитивні переживання і підтримку з боку дорослих. Науковець пропонує використовувати позитивні методики навчання, які допомагають дітям розвивати впевненість у своїх здібностях і досягненнях.

Дослідження складалося з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

Згідно з визначеними завданнями, констатувальний етап дослідження охоплював три напрями: організацію роботи з дітьми старшого дошкільного віку, педагогічним колективом і родинами вихованців. У процесі реалізації констатувального етапу керувалися уявленням про те, що комплексний характер оцінки власної самооцінки передбачає її складну компонентну будову та можливість розвитку під впливом зовнішніх факторів.

Щоб оцінити систему знань і сприйняття у дітей старшого дошкільного віку стосовно уявлень про власне «Я» та свої здібності як значущого аспекту їхньої індивідуальності, застосували: методика «Дембо-Рубінштейна» в інтерпретації А. Прихожан і «Який я?» у варіанті Н. Прокіної. Використання цих діагностичних методик дало можливість виявити рівні самооцінки у дітей старшого дошкільного віку. Для дослідження відношення до себе (самоусвідомлення), щодо їх особистості та діяльності були проведені: бесіда «Я хороший чи поганий» і розповідь про свою особистість. Дослідження дітей старшого дошкільного віку у ЗДО передбачало вивчення їхньою самооцінки в різних заняттях, таких як гра, образотворча діяльність, праця, навчання та спілкування. Щоб з'ясувати, як ЗДО впливає на етапи розвитку адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку, створено і здійснено анкетування з педагогами, а також проаналізовано плани педагогічної роботи. Для батьків була підготовлена анкета, що дозволяла вивчити їхнє відношення до формування адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку.

За результатами констатувального етапу експерименту, рівень правильної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку вимагає додаткового організування виховної роботи для поліпшення її розвитку. Для цього необхідно забезпечити сприятливі умови як в ЗДО, так і в сімейному середовищі.

Метою формувального етапу експерименту є розробка, апробація та впровадженні педагогічних умов та підходів для становлення адекватного самосприйняття у дітей старшого дошкільного віку в процесі освіти.

На формувальному етапі використовувалися різні методи, спрямовані на удосконалення правильного самооцінювання у дітей старшого дошкільного віку. Для дітей організовували перегляд художніх літературних творів, огляд мультиплікаційних фільмів, складання казок та оповідань, виконання завдань, отриманих від дорослих, малювання і виготовлення аплікацій, тематичні бесіди і ігрові вправи, які сприяли розвитку здатності до оцінювальних дій та збагаченню образу «Я». Для педагогів і батьків проводилися консультації щодо властивостей самооцінки у дітей старшої групи, надавалися рекомендації з питань взаємодії з дітьми що мають різну самооцінку, а з вихователями провели семінар.

На контрольному етапі експерименту досліджувалося, які зміни відбулися в проявах об'єктивної самооцінки у старших дошкільників у їхній поведінці та на заняттях. Під час контрольного етапу у дітей експериментальної групи зафіксовано загальне зростання рівня розуміння власних можливостей, успіхів, досягнень і особистісних якостей, що підтверджує ефективність застосованих методів. Порівняльний аналіз даних про правильну власну оцінку у дітей старшого дошкільного віку на констатувальному і контрольному етапах показало, що у дітей експериментальної групи відбулися зростання показників у всіх компонентах цієї характеристики, результати наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Зміни в рівнях сформованості адекватної самооцінки
у дітей старшого дошкільного віку в рамках
експериментальній (ЕГ) і контрольній групах (КГ)

Рівні	Кількісний показник у відсотках			
	Експериментальна група (ЕГ)		Контрольна група (КГ)	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
Високий	24	50	27	33
Середній	53	43	50	44
Низький	23	7	23	23

Дослідження показало, що ефективність розвитку адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку безпосередньо залежить від інтеграції соціально-психологічних, когнітивних та емоційних підходів у педагогічний процес. Позитивна взаємодія з дорослими, наявність конструктивного зворотного зв'язку та можливості для самостійного досягнення успіхів є критично важливими для формування адекватної самооцінки. Адекватна самооцінка є основою для здорового психічного розвитку та успішної соціалізації дітей. Важливо інтегрувати різні підходи до розвитку самооцінки в освітній процес, враховуючи соціальні, когнітивні та емоційні аспекти. Ефективність педагогічних стратегій може бути підвищена через активне залучення дітей до процесу самостійного досягнення результатів та забезпечення конструктивного зворотного зв'язку.

Напрямки можливих подальших досліджень

1. Розробка та впровадження нових педагогічних методик для розвитку адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку.
2. Дослідження впливу різних типів соціальних взаємодій на формування самооцінки.
3. Вивчення довготривалих ефектів адекватної самооцінки на подальший розвиток особистості в шкільному віці та дорослому житті.

Таким чином, формування адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку є важливим аспектом їхнього розвитку, що потребує комплексного підходу та постійного вдосконалення педагогічних практик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти: державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 28.04.2024).

2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2012. 424 с.

3. Найда Р. Г. Педагогічне проектування становлення самооцінки дошкільника в умовах освітнього середовища дошкільного закладу. *Наукові записки РДГУ*. 2017. Вип. 17 (60). С. 129-132.

4. Олійник О. О. Особливості психокорекційної роботи у формуванні самооцінки старших дошкільників. *Проблеми емпіричних досліджень у психології*. 2008. Вип. 1. С. 347-352.

5. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія. Київ : Академвидавництво «Сам», 2011. 376 с.

6. Подоляка Н. С., Коломоець Т. Г. Самооцінка дітей передшкільного віку як психолого-педагогічний феномен. THEORY, PRACTICE AND SCIENCE: матеріали міжн. науко-практ. конф. (м. Токіо, Японія, 27-30 квітня 2021 р.). Токіо, 2021. С. 298-302.

7. Сидоров К. Р. Самооцінка в психології. *Світ психології*. 2006. № 2. С. 224-234.

8. Сіренко А. Є. Формуємо впевнену особистість дошкільника. Програма для дітей старшого дошкільного віку щодо формування впевненості у собі. Черкаси: Центр учбової літератури, 2014. 48 с.

9. Скиба С. А., Дмитришин М. Д. Особливості форму-

вання самооцінки у дітей: зб. тез доповідей науково-практичної конференції «Сучасні напрямки наукових досліджень: український погляд», 12 квітня 2022 р. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. С. 37-38.

10. Чамата П. Р. Самосвідомість та її розвиток у дітей. Київ: Знання, 2005. 48 с.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Магістрантка С. О. Шевченко

Проблема психологічної готовності дитини до школи не втрачає своєї гостроти і залишається актуальною для більшості дітей. Ця проблема особливо актуалізується у зв'язку з пошуком ефективних засобів формування компонентів готовності до школи та методів розробки корекційно-розвивальних технологій, спрямованих на подолання недостатньої готовності дітей до шкільного навчання.

Старший дошкільний вік (5-7 років) є етапом інтенсивного психічного розвитку та визначається підготовкою дитини до шкільного навчання. Від того, наскільки розвиток дитини відповідає вимогам школи, залежатиме ступінь успішності її навчальної діяльності. Дошкільний вік є предметом пильної уваги провідних учених та практиків світу як важливий та відповідальний період у житті людини, як момент народження особистості. У цей час відбувається прискорене розвиток психічних процесів, властивостей особистості; дошкільник активно освоює широкий спектр різноманітних видів діяльності [1].

Під інтелектуальною готовністю до навчання у школі розуміють розвинене диференційоване сприйняття, аналітичне мислення, тобто. здатність розуміння основних ознак і зв'язків між явищами, здатність відтворити зразок, логічне